

Говоруха Володимир

кафедра обчислювальної математики і математичної кібернетики
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна

Семенова Лариса

Семенова Людмила

Науково-технічна бібліотека
Дніпропетровський національний університет
залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна
м. Дніпро, Україна

**Інтеграція вітчизняних бібліотек ВНЗ
до європейського та світового наукового простору:
досвід практичної роботи**

Інтеграція вітчизняних бібліотек ВНЗ до європейського та світового простору вимагає від бібліотечної спільноти кардинальної переорієнтації стратегії своєї діяльності. Сучасна модель наукової академічної бібліотеки передбачає перетворення бібліотек у медіа-центри, де є змога користатися віртуальними скарбами бібліотечних фондів, тематично орієнтованими базами даних (БД), забезпечує вільний доступ користувачів до інформації та знань. Вітчизняній бібліотечній спільноті необхідно активніше долучатися до впровадження у свою роботу світових тенденцій відкритого доступу та здійснювати супровід редакційної діяльності наукової періодики ВНЗ. Університетська бібліотека має пропонувати в усіх приміщеннях WiFi-зони, добре оснащені технічними засобами медіа-зали. Усі ці послуги мають спонукати користувачів до овоєння основ сучасної інформаційної культури.

Вивчення практичного європейського досвіду та співпраця з іноземними фахівцями допоможе підвищити якість наукових досліджень українських ВНЗ та вдосконалити діяльність із підготовки фахівців у різних галузях знань. Власне у статті С. Батталової наголошується на необхідності партнерства та співпраці академічних бібліотек у сфері науки та освіти. Спільні семінари, вебінари, онлайн-конференції стимулюють сучасні

бібліотеки до освоєння та активного впровадження новітніх інформаційних технологій, до подальшого зростання і вдосконалення сервісного обслуговування користувачів¹.

Європейські студенти можуть пишатися своїми бібліотеками (Рис. 1 а, Рис. 1 б), оскільки найбільші академічні бібліотеки ЄС сьогодні функціонують не тільки як навчальні бібліотеки, а як інформаційні керманічі, які надають сучасні інформаційні послуги, що вкрай потрібно для отримання якісної освіти – головна теза статті «Роль библиотек для студентов европейских ВУЗов»². У питаннях інтеграції у європейський простір вітчизняним ВНЗ корисним може бути вивчення практичного досвіду бібліотек країн Прибалтики, які шляхом перебудови та модернізації своєї діяльності, увійшли до європейської бібліотечної спільноти, оскільки бібліотеки зі звичайних підрозділів ВНЗ перетворилися на важливий інструмент системи освіти.

Рис. 1 а. Сучасний дизайн та комфорт зарубіжних бібліотек (за матеріалами Інтернет)

¹ Батталова С. С. Научная информация в открытом доступе. Роль библиотек в продвижении научных информационных ресурсов. URL: http://libruniv.usarb.md/bibliouniv_rev/articole/2012-2/batalova_naucinaiainf.pdf (дата обращения: 27.05.2017).

² Роль библиотек для студентов европейских ВУЗов. // Современное образование : сайт. URL: <http://neuch.org/abroad/rol-bibliotek-dlya-studentov-evropejskikh-vuzov> (дата обращения: 27.05.2017).

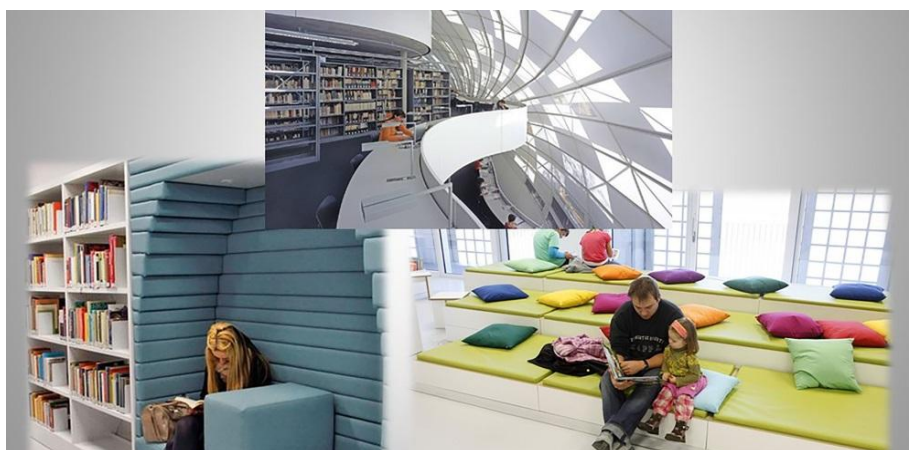

Рис. 1 б. Сучасний дизайн та комфорт зарубіжних бібліотек (за матеріалами Інтернет)

Дослідження досвіду практичної роботи Науково-технічної бібліотеки Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна (НТБ ДНУЗТ) має продемонструвати, як університетська наукова бібліотека повинна будувати власну діяльність, щоб досягнути успіху в питанні інтеграції до європейського та світового інформаційного простору. Процес модернізації бібліотека почала з впровадження автоматизованої книговидачі із використанням штрихкодування літератури та створення електронних читацьких квитків. Впроваджувався електронний каталог задля задоволення потреб наукової спільноти у вільному доступі до світових пошукових інформаційних систем. Поступово читальні зали облаштовувалися необхідними технічними засобами. Зростання популярності Інтернету спричинило відкриття в бібліотеці медіа-залу, де як у внутрішній мережі університету, так і в режимі віддаленого доступу задовольняються інформаційні запити користувачів. Поступово зростає популярність веб-сайту та електронного репозитарію бібліотеки (Рис. 2), які суттєво впливають на рейтинг університету.

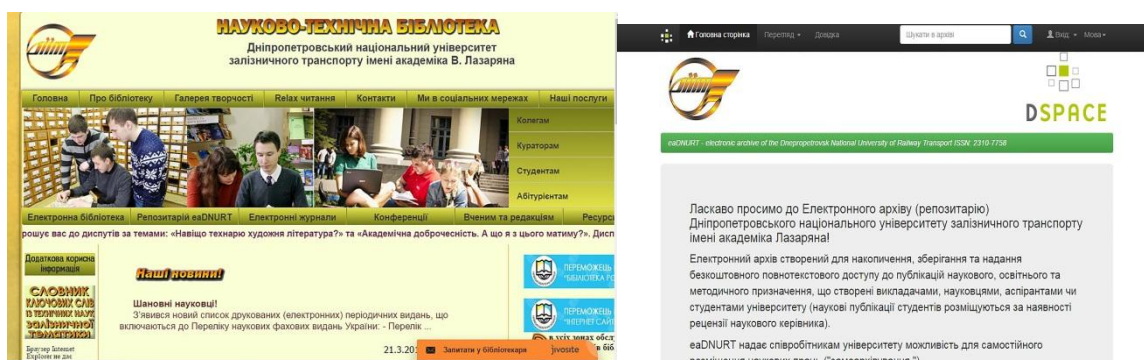

Рис. 2. Веб-сайт та репозитарій eаDNURT

Користувачі отримують цілодобовий доступ до різноманітних електронних документів: наукових праць, підручників, методичних посібників, автори яких дали дозвіл на використання їх у вільному доступі, а також до відеофільмів, відеопрезентацій, відеолекцій, віртуальних виставок, створених студентами та викладачами університету. Матеріали, які представлені в електронному архіві-репозитарії ДНУЗТ на сайті бібліотеки ([URL: http://eadnurt.diit.edu.ua](http://eadnurt.diit.edu.ua)), викликають зацікавлення як вітчизняних, так і закордонних користувачів. Веб-сайт наукової бібліотеки опиняється в центрі уваги інтеграційних процесів. Він повинен бути змістовним, функціональним, лаконічним, простим у користуванні й доступним з будь-якого пристрою, наголошують у статті Н. Пасмор та Н. Фролова³.

На сайті НТБ ДНУЗТ легко дізнатися про нові надходження літератури, можна переглянути цікаві віртуальні виставки у розділі «Галерея творчості», а будь-яку інформацію, у тому числі бібліографічну, можна отримати у постійній рубриці «Запитати у бібліотекаря». Нещодавно на сайті технічної бібліотеки було створено «Онлайн-словник ключових слів із технічних наук за відомостями міжнародних баз даних науково-технічної інформації» ([URL: http://library.diit.edu.ua/dic/](http://library.diit.edu.ua/dic/)). Він містить терміни у галузі залізничного транспорту українською, російською та англійською мовами та постійно оновлюється, зазначає В. Юнаковська у статті «Новітні послуги університетської бібліотеки з формування цифрового простору»⁴. Це дозволило зробити більш зручним для користувачів пошук наукової літератури у тестових базах даних.

У розділі «Ми в соціальних мережах», використовуючи послуги відеохостингу YouTube можна переглянути чималу кількість відео-кліпів, талановито створених працівниками бібліотеки та студентами: «Бібліотека ДНУЗТ – дружня та сучасна!», «Великі бібліотекарі людства», «Легенди ДІІТу»,

³ Пасмор Н. П., Фролова Н. М. Веб-сайт та соціальні мережі як засіб інтернет-представництва університетської бібліотеки // Короленківські читання 2015. Бібліотеки, архіви, музеї: інноваційні моделі розвитку : матеріали XVIII Міжнар. наук.-практ. конф., 8 жовт. 2015 р. : у 2 ч. Ч. 1. Харків, 2016. С. 85–94.

⁴ Юнаковська В. В. Новітні послуги університетської бібліотеки з формування цифрового простору / Бібліотека університету на новому етапі розвитку соціальних комунікацій : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., 1–2 груд. 2016 р. Дніпро, 2016. DOI: <https://dx.doi.org/10.6084/m9.figshare.4252454> (дата звернення: 27.05.2017).

«Мультиформатна конференція», «Вчений і Бібліотека: шлях до успіху» та інші (Рис. 3). Безперечно, що сучасне «веб-покоління користувачів» схильне частіше відвідувати бібліотеку віртуально. Тому, щоб залучити таких «читачів» скористатися послугами бібліотеки, створюються власні багатофункціональні веб-сайти, розміщується інформація про різноманітні освітні та культурні заходи у різних соціальних мережах, використовуються сучасні телекомунікаційні засоби, які значно полегшують інтерактивне спілкування з читачами. За допомогою соціальних мереж легко отримати інформацію щодо уподобань та вимог користувачів у наданні їм освітньо-інформаційних послуг, що дає змогу планувати подальший інноваційний розвиток діяльності закладу. Працівники НТБ ДНУЗТ активно вивчають та застосовують досвід колег, беруть участь у різноманітних міжнародних конференціях, семінарах та шукають свій оригінальний шлях до створення комфортного середовища розвитку наукової діяльності освітнього закладу. Розвиток цього вектору діяльності закладу дуже важливий в процесі інтеграції до європейської спільноти.

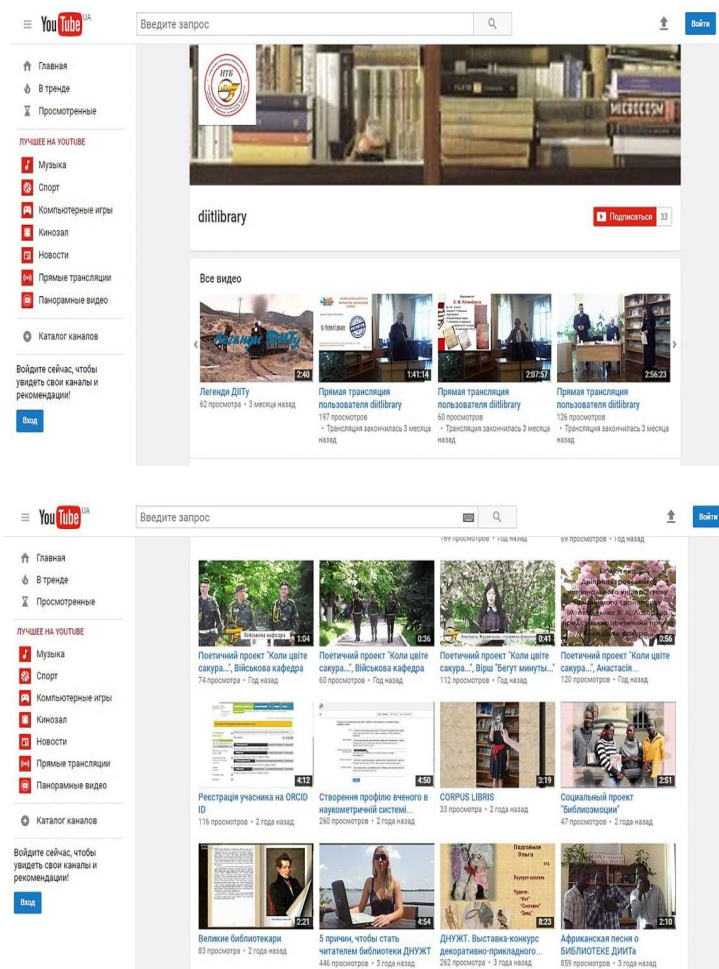

Рис. 3. Відеокліпи НТБ ДНУЗТ в YouTube

Цифрова доступність інформації, що постійно зростає, змушує бібліотеки та видавництва шукати нові можливості для реалізації вільного доступу до інформації та передачі знань, переорієнтовувати основні напрямки їхньої діяльності. Актуальну проблему створення нової інфраструктури у сфері освіти обговорювали на Міжнародній конференції «Crossing Borders. The Future of Access» у Франкфурті-на-Майні 7–8 квітня 2014 року. Доступність цифрового джерела відкриває доступ до будь-яких наукових та культурних надбань людства і навіть чинні кордони між державами вже не перешкода для передачі знань, підсумовує С. Брюнгер-Вейландт (S. Brünger-Weilandt) у статті «*Brauchen wir eine neue Infrastruktur des Wissens?*»⁵.

Спираючись на досвід зарубіжних університетів українські ВНЗ почали також створювати свої електронні конференції на базі Open Conference Systems (OCS). Досвід впровадження Інтернет-конференцій (серед вітчизняних ВНЗ) набули: Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», а також Інститут інтеграції навчання з виробництвом. Усі вони при цьому користуються платформою «Наукові конференції України» на базі видавничої служби УРАН (URL: <http://conferences.uran.ua/>), як зазначає О. Помінова⁶. Так, у НТБ ДНУЗТ були створені та розміщені на сайті матеріали міжнародних наукових конференцій університету: «Антропологічні вимірювання філософських досліджень»⁷ та «Бібліотека університету на новому етапі розвитку соціальних комунікацій»⁸.

⁵ Brünger-Weilandt S. Brauchen wir eine neue Infrastruktur des Wissens? // NIG 6.0. Ein Magazin aus gegebenem Anlass. Crossing Borders – The Future of Access, 7–8 April 2014. International Conference at the German National Library in Frankfurt am Main. S. 21–26.

⁶ Помінова О. В. Можливості створення електронних конференцій за допомогою платформи Open Conference Systems: погляд бібліотекаря // Бібліотека університету на новому етапі розвитку соціальних комунікацій : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., 1-2 груд. 2016 р. Дніпро, 2016. DOI: <https://dx.doi.org/10.6084/m9.figshare.4479839> (дата звернення: 27.05.2017).

⁷ URL: <http://conferences.uran.ua/> (дата звернення: 27.05.2017).

⁸ URL: <http://conflib.diit.edu.ua> (дата звернення: 27.05.2017).

1–2 грудня 2016 року в ДНУЗТ відбулася перша в Україні мультиформатна науково-практична конференція з бібліотечно-інформаційної справи, яка пройшла у форматі відкритих конференцій з прямою трансляцією через канал YouTube (Рис. 4). На III Міжнародній конференції «Бібліотека університету на новому етапі розвитку соціальних комунікацій»⁹ було залучено 7 комунікаційних каналів представлення та обговорення доповідей: фізична присутність та виступи учасників, скайп- і відеодоповіді, сайт конференції з представленими роботами та можливістю їх коментування, канал YouTube з прямою трансляцією.

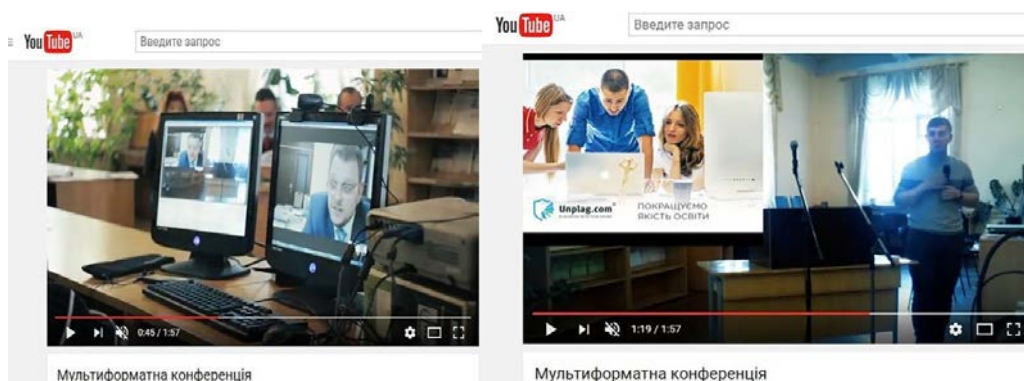

Рис. 4. Мультиформатна конференція в YouTube

Відкриті програмні продукти Open Journal Systems (для електронних наукових журналів), Open Conference Systems (для конференцій), а також інституційні репозитарії як відкрита наукова повнотекстова база даних ознайомлюють науковців світу з результатами різних форм науково-дослідної роботи вищих навчальних закладів. Саме НТБ стає центром збору і надання відкритих електронних ресурсів через формування цифрових архівів відкритого доступу. Сервіс «Library Publishing» дає змогу сформувати нову структуру наукових інформаційних комунікацій, прискорює діяльність редакційного та організаційного комітету при організації та проведенні наукових заходів, а опубліковані матеріали конференцій стають важливою частиною сайту, підкреслюється у виданні «*Library Publishing Toolkit*»¹⁰. Реалізація відкритого доступу до інформації сприяє інтеграції вітчизняної

⁹ Мультиформатна конференція / Наук.-техн. б-ка Дніпропетр. нац. ун-ту залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна : URL: <https://youtu.be/srko65SuCRo> (дата звернення: 27.05.2017).

¹⁰ Library Publishing Toolkit / ed. by Allison P. Brown. IDS Project Press, 2013. URL: <https://www.idsproject.org/press/publications/Foreword%20and%20Introduction.pdf> (дата звернення: 27.05.2017).

наукової спільноти до європейської та світової. Цей перспективний напрям діяльності наукових бібліотек заслуговує на розвиток та поширення.

Фахівці НТБ ДНУЗТ створили та розмістили на сайті бібліотеки доступні відеоуроки, які допомагають науковцям університету при створенні наукового профілю вченого в наукометричній пошуковій системі «Google Академія», у реєстрі унікальних ідентифікаторів вчених «Researcher ID», реєстрації в ORCID та надають інші послуги (Рис. 5).

Рис. 5. Доступні відеоуроки, підготовані фахівцями НТБ

Працівники інформаційно-бібліографічного відділу НТБ ДНУЗТ до Дня науки України створили у Вікіпедії сторінки видатних науковців університету: Пшінько О. М., Мямлін С. В., Бараш Ю. С., Каблуков В. А., Данович В. Д., продовжується робота над створенням сторінок інших вчених університету (Рис. 6).

Рис. 6. Сторінки видатних науковців університету у Вікіпедії

Ці заходи сприяють популяризації результатів науково-дослідної роботи науковців та інтеграції їх у світовий інформаційний простір. Високою оцінкою співпраці науковців та працівників НТБ ДНУЗТ став отриманий у травні 2017 року сертифікат «Якість наукових публікацій» за відповідність видання «Наука та прогрес транспорту» міжнародним стандартам. Це підвищило його рейтинг на шляху до інтеграції у міжнародні БД науково-технічної інформації (Рис. 7).

Рис. 7. Сертифікат якості публікацій видання «Наука та прогрес транспорту»

Спільна співпраця працівників бібліотеки та викладачів ВНЗ у таких видах діяльності, як електронна підготовка та добірка матеріалів до семінарів, публікація та популяризація результатів наукової діяльності вчених, створення та розміщення на сайті бібліотеки мультимедійних підручників та багато іншого, спонукає їх постійно підвищувати свою кваліфікацію та компетенцію, вивчати нові тенденції розвитку сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в освіті.

Досягти успіху в інтеграційних процесах допоможе ознайомлення з досвідом зарубіжних бібліотек та застосування новітніх інноваційних методів у сфері інформаційного обслуговування користувачів. Сучасна наукова бібліотека повинна стати сьогодні координатором всієї наукової та навчальної діяльності ВНЗ, супроводжувати науково-дослідний процес, підтримувати всі освітні та наукові заходи, що проводяться у навчальному закладі. Для цього академічну бібліотеку треба забезпечити новітнім програмним забезпеченням, технічними засобами, обладнанням, автоматизувати та модернізувати всі процеси, створити високий рівень комфорту для сучасних користувачів, наголошує Д. Г. Ніл (J. G. Neal)¹¹.

Працівники бібліотеки повинні постійно розвивати й вдосконалювати асортимент сучасних бібліотечно-інформаційних послуг та забезпечувати комфортне багатогодинне перебування користувачів всередині бібліотечної будівлі, тільки тоді бібліотека зможе здобути популярність в університетському середовищі.

Представлені практичні напрацювання НТБ ДНУЗТ і огляд досвіду окремих бібліотек закордонних та вітчизняних ВНЗ дають змогу підсумувати, що наблизитися до європейських освітніх стандартів неможливо без виконання наступних першочергових завдань:

- технічного переоснащення та модернізації діяльності вищих навчальних закладів та наукових бібліотек;
- перебудування діяльності ВНЗ під стандарти ЄС;
- тісної співпраці з закордонними і вітчизняними академічними закладами у сфері науки та освіти з метою вивчення досвіду в питаннях інтеграції;
- створення змістовних, функціональних та доступних у користуванні веб-сайтів;
- активного використання соціальних мереж для визначення запитів користувачів, створення іміджу університету та наукової бібліотеки;
- залучення університетських спільнот до світових тенденцій вільного доступу до цифрової інформації та розвиток цього напрямку діяльності

¹¹ Neal J. G. The 21st century researcher: Does the library still matter? // *NIG 6.0. Ein Magazin aus gegebenem Anlass. Crossing Borders – The Future of Access*, 7–8 April 2014. International Conference at the German National Library in Frankfurt am Main. S. 19–21.

(створення власних освітніх журналів, каналів, відеозаписів лекцій, конференцій);

- підвищення якості наукових публікацій, сприяння їх інтеграції до міжнародних БД науково-технічної інформації.

На прикладі діяльності НТБ ДНУЗТ продемонстровано, у який спосіб університетська бібліотека, спираючись лише на власні ресурси та підтримку керівництва вищого навчального закладу, спромоглася досягти певних успіхів у питанні інтеграції до європейського та світового наукового простору.

Список джерел

Батталова С. С. Научная информация в открытом доступе. Роль библиотек в продвижении научных информационных ресурсов URL: http://libruniv.usarb.md/bibliouniv_rev/articole/2012-2/batalova_naucinaiainf.pdf (дата обращения: 27.05.2017).

Десятов Т. Концепція впровадження сучасних стандартів професійної освіти у навчальний процес вищої школи: зарубіжний досвід // Вища школа. 2016. № 4. С. 107–114.

Європейські стандарти та рекомендації щодо внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості вищої освіти // European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA) : [сайт]. URL: http://www.enqa.eu/indirme/esg/ESG%20in%20Ukrainian_by%20the%20British%20Council.pdf (дата звернення: 27.05.2017).

Пасмор Н. П., Фролова Н. М. Веб-сайт та соціальні мережі як засіб інтернет-представництва університетської бібліотеки // Короленківські читання 2015. Бібліотеки, архіви, музеї: інноваційні моделі розвитку : матеріали XVIII Міжнар. наук.-практ. конф., 8 жовт. 2015 р. : у 2 ч. Ч. 1. Харків, 2016. С. 85–94.

Помінова О. В. Можливості створення електронних конференцій за допомогою платформи Open Conference Systems: погляд бібліотекаря // Бібліотека університету на новому етапі розвитку соціальних комунікацій : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., 1–2 груд. 2016 р. Дніпро, 2016. DOI: <https://dx.doi.org/10.6084/m9.figshare.4479839> (дата звернення: 27.05.2017).

Роль библиотек для студентов европейских ВУЗов. URL: <http://neuch.org/abroad/rol-bibliotek-dlya-studentov-evropejskikh-vuzov> (дата обращения: 27.05.2017).

Стратегія розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України»: Розпорядження Кабінету Міністрів України

від 23.03.2016 № 219-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-p> (дата звернення: 27.05.2017).

Юнаковська В. В. Новітні послуги університетської бібліотеки з формування цифрового простору // Бібліотека університету на новому етапі розвитку соціальних комунікацій : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., 1–2 груд. 2016 р. Дніпро, 2016. DOI: <https://dx.doi.org/10.6084/m9.figshare.4252454> (дата звернення: 27.05.2017).

Brünger-Weilandt S. Brauchen wir eine neue Infrastruktur des Wissens? // NIG 6.0. Ein Magazin aus gegebenem Anlass Crossing Borders – The Future of Access, 7–8 April 2014. International Conference at the German National Library in Frankfurt am Main. S. 21–26.

Library Publishing Toolkit / ed. by Allison P. Brown. IDS Project Press, 2013. URL: <https://www.idsproject.org/press/publications/Foreword%20and%20Introduction.pdf> (дата звернення: 27.05.2017).

Neal J. G. The 21st century researcher: Does the library still matter? // NIG 6.0. Ein Magazin aus gegebenem Anlass. Crossing Borders – The Future of Access, 7–8 April 2014. International Conference at the German National Library in Frankfurt am Main. S. 19–21.

Говоруха Володимир
Семенова Лариса
Семенова Людмила

Інтеграція вітчизняних бібліотек ВНЗ до європейського та світового наукового простору: досвід практичної роботи

Анотація. Проаналізовано досягнення в діяльності європейських бібліотек вищих навчальних закладів, досліджено їх досвід щодо впровадження окремих інноваційних методів роботи в бібліотечній сфері, а також розглянуто можливості та перспективи для успішної інтеграції вітчизняних бібліотек вищих навчальних закладів до європейського і світового наукового простору шляхом вдосконалення сучасних форм обслуговування користувачів.

Ключові слова: зарубіжні бібліотеки вищих навчальних закладів, сучасні бібліотечні послуги, інновації в сфері обслуговування, наукова та освітня спільнота, бібліотечно-інформаційні технології, електронні конференції, наукові публікації.

Volodymyr Hovorukha
Larysa Semenova
Lyudmyla Semenova

The integration of domestic university libraries to the European and the universal scientific area: experience of practical work

Abstract. There was reviewed of the European university libraries achievements, analyzed their experience of introducing some innovative methods of work in the library sector, also there was outlined of the opportunities and prospects for the successful integration of domestic university libraries to the European and universal scientific area by improving the modern forms of the users services.

Keywords: foreign university libraries, modern library services, innovation in services, scientific and educational community, library and information technologies, electronic conferences, scientific publications.

Wołodymyr Goworucha
Łarysa Semenowa
Ludmyła Semenowa

Integracja krajowych Bibliotek uczelnianych z europejską i światową przestrzenią naukową: doświadczenie praktyczne

Streszczenie. Przeanalizowano osiągnięcia w działalności europejskich bibliotek uczelnianych, zbadano ich doświadczenie we wprowadzeniu określonych metod innowacyjnych do pracy w dziedzinie bibliotecznej, jak również rozpatrzono możliwości i perspektywy skutecznej integracji krajowych bibliotek uczelnianych z europejską i światową przestrzenią naukową poprzez wdrażanie współczesnych form obsługi użytkowników.

Słowa kluczowe: zagraniczne biblioteki uczelniane, współczesne usługi biblioteczne, innowacje w sferze obsługi, wspólnota naukowa i dydaktyczna, technologie biblioteczno-informacyjne, konferencje elektroniczne, publikacje naukowe.